

Invånarnas syn på samhällsutvecklingen 2020

Sammanfattning

Vi kan konstatera att demokratin mår relativt väl. Betydligt fler är intresserade av politik, anser att de kan påverka politiken och är nöjda med demokratin i dag än vid millennieskiftet. Det gäller särskilt synen på EU och Västra Götalandsregionen. Invånarna blev också mer nöjda med samhällets service inom flera områden, inte minst sjukvården, under pandemiåret 2020. Servicen i regionen totalt sett får sitt högst betyg sedan mätningarna startade 1998. Invånarnas syn på hur VGR mer specifikt sköter hälso- och sjukvården har också förbättrats. Personalens bemötande och den medicinska kvaliteten når sina bästa värderingar hittills medan organisationens effektivitet fortfarande är klart ifrågasatt. Förtroendet för politiker och beslutande församlingar lokalt och regionalt är dessutom fortsatt lågt.

Stödet för den nuvarande samhällsmodellen är dock starkt i grunden. En majoritet med sympatisörer från samtliga partier ser hellre ökad kommunal/regionskatt än minskad service. Få vill dock ha mer privat vård och en lika klar majoritet vill ta emot färre flyktingar. Åsikterna skiljer mer, men fler är för än mot, sänkta skatter på bensin och diesel. Att politik inte är en lätt konst blir tydligt när en majoritet av sympatisörer för samtliga partier, trots en hög och stigande värdering av verksamheten, är för att staten ska ta över ansvaret för sjukvården. Utvecklingen de senaste fem till sex åren har också lett till en oroande situation där lag och ordning och integration/immigration nu ses som de två till fyra viktigaste frågorna/problemområdena, både lokalt och regionalt, när invånarna fritt får ange sådana. Sysselsättning, miljö och klimat rankas lågt i jämförelse.

Att invånarna längtar tillbaka till ett mer socialt och aktivt liv är också tydligt. Fler än vid någon tidigare mätning säger att de vill besöka ett antal olika institutioner eller utflyktsmål. Och visst har fler varit ute i natur och levt friluftsliv men många andra aktiviteter har minskat. En av dem är att umgås med vänner som är en av de viktigaste frågorna för ett bra och lyckligt liv. Totalt sett är fortfarande nio av tio invånare nöjda med livet. Våra tidigare analyser av utvecklingen visar dock att oro/ängslan ökat och att den unga generationen, inte minst unga kvinnor påverkats mycket (VGRAnalys 2021:20).

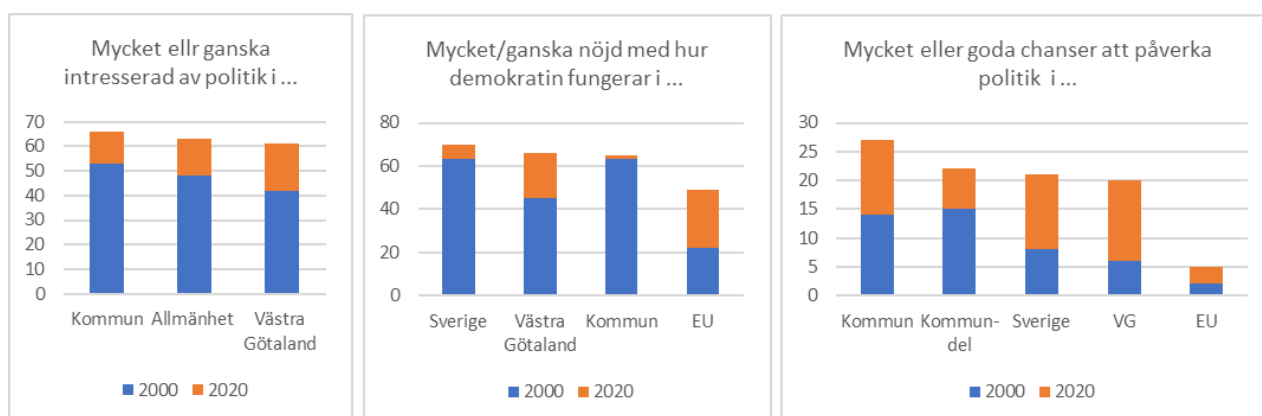
Detta är en kortrapport med en fristående analys baserad på data från SOM-institutets första redovisning av resultat från den enkät som skickades till ett representativt urval av invånare i Västra Götaland hösten 2020 (SOM-rapport 2021:27, tabellrapport). Enheten för samhällsanalys vid Västra Götalandsregionen ansvarar för tolkningar och innehåll. SOM-institutets undersökningar om invånarna i Västra Götaland har genomförts årligen sedan regionen bildades 1998. För metod, urval, svarsfrekvenser, tillförlitlighet etc. hänvisas till rapporten och SOM-institutets hemsida (www.gu.se/som-institutet). Kontaktperson vid Västra Götalandsregionen är Tomas Ekberg.

1. Demokrati och samhällsservice

Stort politiskt intresse, allt fler kan påverka och ökad andel nöjda med demokratin
Demokratin i Sverige och Västra Götaland ser i ett långsiktigt perspektiv ut att må relativt väl.

Intresset för politik bland invånarna är i stort sett stabilt sedan ett antal år tillbaka och betydligt högre än under första decenniet på 2000-talet. Drygt sex av tio säger sig nu vara intresserade av politik, jämfört med fem av tio tidigare. I Göteborgsregionen finns ett särskilt stort intresse för politik i allmänhet. I Skaraborg för politik på lokal nivå. Till det kommer att allt fler invånare menar att de själva kan påverka politiken. Ökningen har varit mycket snabb det senaste decenniet men ser nu ut att ha stabiliserats på en nivå där runt tre av tio invånare menar att de har möjligheter att påverka politiken i den kommun de bor i och två av tio i regionen.

Den långsiktiga förbättringen gäller glädjande nog också andelen som är nöjd med hur demokratin fungerar i såväl EU, Sverige, i Västra Götalandsregionen och kommunen. För både regionen och EU handlar det om mycket stora ökningar från millennieskiftet och mellan sex och sju av tio är nu mycket nöjda lokalt, regionalt och nationellt. Den yngsta åldersgruppen (16 till 29 år) är mest nöjda med hur demokratin fungerar och är mest nöjda med den regionala nivån av samtliga nivåer.

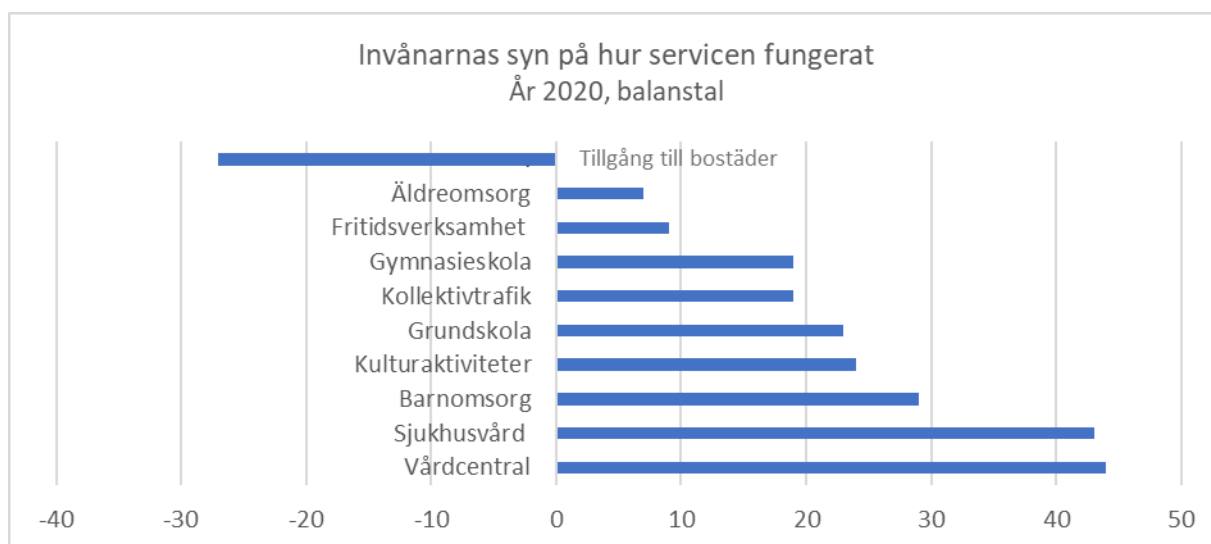
Figuren visar a) andelen invånare i Västra Götaland som anger att de är mycket eller ganska intresserade av politik, b) ... med hur demokratin fungerar, c) ... att de har mycket eller goda chanser att påverka politiken på olika samhällsnivåer. Källa: SOM-rapport 2021:27.

Fortsatt lågt politikerförtroende, men en växande majoritet är nöjda med servicen inom många områden. Bostadsmarknaden ett återkommande undantag.

Trots att demokratins bedöms mer positivt ur flera vitala aspekter är förtroendet för politiker, även med en viss bättring under 2020, fortsatt lågt. Fler är negativa än positiva på i stort alla nivåer. Lägst värden och där dessutom en femtedel saknar uppfattning gäller Västra Götalandsregionens politiker. En tröst för de regionala politikerna är att unga även här har en något mer positiv bild. Även bedömningen av hur kommunstyrelserna respektive regionstyrelsen sköter sitt arbete ger fler negativa än positiva svar. 2020 var ännu ett år när fler var negativa än positiva i båda fallen. Under drygt 20 års mätningar har det bara hänt tre gånger tidigare, alla efter 2014. Vad regionstyrelsen är och gör verkar dessutom vara okänt för många. Tre av tio har inte någon uppfattning i frågan.

Kontrasten mellan hur invånarna ser på de lokala och regionala beslutande församlingarna och de ansvariga politikerna, och synen på den service de organisationer de ansvarar för ger och på den personal som jobbar i dem är mycket stor. I stort alla är nu positiva till hälso- och sjukvårdens personal som år 2020 åter nådde samma nivåer som under 2000-talets första decennium. Den övervägande positiva synen gäller också poliser, lärare och personal i äldreomsorgen.

Även när det gäller synen på servicen i samhället (utan att koppla det till en särskild organisation eller politisk nivå) blir bilden betydligt mer positiv. Det gäller inte minst sjukhusvård och vårdcentraler som nu i pandemitider åter når de högsta tidigare nivåerna sedan 1998 kring 2010. I stort sett alla är positiva. Det gäller också barnomsorg, skola och kollektivtrafik där en klar majoritet är positiva. Det gäller i mindre grad äldreomsorg och fritidsaktiviteter där en knapp majoritet är nöjda. Det gäller inte för tillgången till bostäder där de flesta har varit negativa i närmare två decennier nu samtidigt som situationen på bostadsmarknaden snarare blivit mer bekymmersam för utsatta grupper som många unga och invånare med mindre resurser.

Figuren visar svaret på frågan "Vad anser du om servicen i den kommun där du bor på följande områden?". Svaren redovisas som balanstal vilket innebär de som är positiva (ganska eller mycket nöjda) minus de som är negativa alla inräknade (varken eller samt ingen uppfattning). Källa: SOM-rapport 2021:27.

Den sammanvägda bedömningen av servicen i den egna kommunen och i Västra Götalandsregionen blir också positiv med en tydlig ökning under 2020 i båda fallen. För servicen i regionen totalt sett är den positiva övervikten den högsta som uppmäts sedan regionen bildades 1998/99. Invånarna i Skaraborg är generellt mest nöjda och de i Fyrbodalen minst nöjda med servicen både i kommunen och i regionen. De som har brukat vård, skola och omsorg är generellt något mer nöjda med servicen än de som inte gjort det.

Invånarnas förtroende för VGRs sätt att sköta hälso- och sjukvården har ökat betydligt
Om vi övergår till invånarnas syn på hur Västra Götalandsregionen (VGR) mer explicit sköter sin uppgift inom olika områden är det mest anmärkningsvärda det stora lyft hälso- och sjukvården får

mellan 2019 och 2020. Från i stort lika många positiva som negativa till en tydlig positiv majoritet på ett år. Hälften av invånarna tycker att VGR sköter hälso- och sjukvården mycket eller ganska bra. Två av tio tycker att regionen sköter den dåligt eller mycket dåligt. Kopplingen till insatserna för att klara Coronapandemin är självklar. Lyftet är i princip lika stort i alla delar av regionen.

Även synen på hur regionen sköter kollektivtrafiken är mer positiv än 2019 i alla delar av regionen utom Fyrbodalen. VGRs miljö och klimatarbete är dock fortsatt relativt okänt. Två av tio ser det som ganska bra, lika många har inte någon uppfattning och fyra av tio menar att det varken är bra eller dåligt. Insatserna för att bidra till att skapa jobb är i princip okända. En av tio menar att det fungerar ganska bra, tre av tio har ingen uppfattning. Kulturinsatserna bedöms något mer positivt, men även här är det en av fyra som inte har någon uppfattning. Tandvården spelar som vanligt i en egen division och får högst betyg av alla regionens verksamhetsområden.

När det gäller vård får invånarna också svara på hur de ser på verksamhetens olika delar. Både den medicinska kvaliteten och personalens bemötande får de högsta uppmätta positiva värdena hittills. Fler bedömer nu också tillgången till vård som bra. På frågan om organisationens effektivitet är fler negativa än positiva även 2020 men värdena vänder tillbaka något efter de senaste årens mycket negativa utveckling till en nivå som liknar den runt 2010. På dessa frågor finns inga stora skillnader mellan brukare, anhöriga eller de som inte varit brukare eller anhöriga under året.

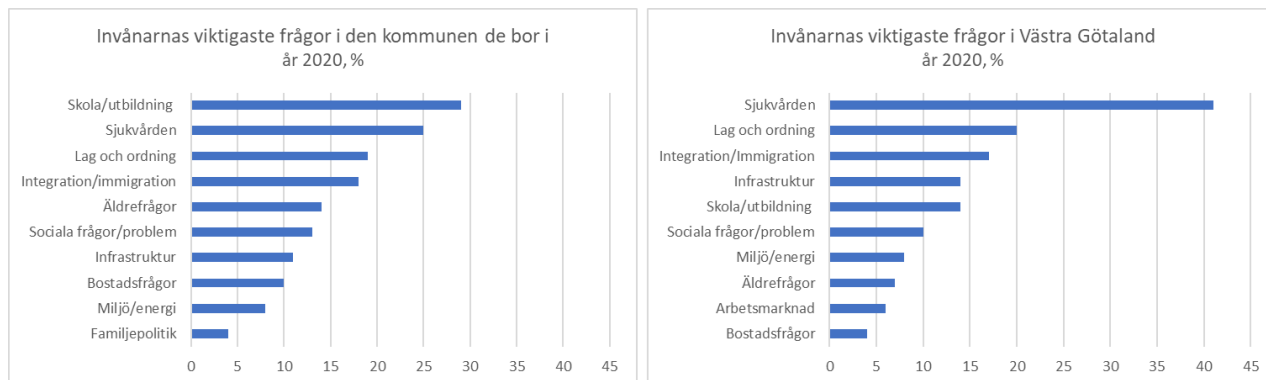
2. Invånarnas viktigaste sakfrågor och syn på politiska förslag

Lag och ordning och immigration/integration allt viktigare frågor både lokalt och regionalt

När invånarna fritt får ange sina viktigaste regionala och kommunala frågor/problem hamnar som alla tidigare år sjukvården högst upp regionalt. Fyra av tio röster läggs på vården som en viktig regional fråga. Vad som setts som viktigast efter vårdfrågan har varierat betydligt över åren beroende på konjunktur, samhällsutveckling och på vilka frågor i samhället som diskuteras mest. 2020 var lag och ordning den näst viktigaste frågan med en fördubbling till 20 procent av ”rösterna” bara på de tre senaste åren och en fyrdubbling från fem procent 2015. Integration och immigration har gjort en liknande resa från 2013 och framåt och är den tredje vanligaste fråga som nämns. Därefter följer mer traditionsenligt infrastruktur, utbildning och sociala frågor. Miljö/energi/klimat är frågor som oftast anges som viktiga och oroande när det gäller framtida utmaningar men som 2020 liksom tidigare inte är lika brännande lokalt och regionalt. Äldre frågor, arbetsmarknad och bostadsfrågor avrundar ”tio i topplistan” för regionala frågor.

Att arbetsmarknad/sysselsättning har en sådan undanskymd position trots en mycket hög arbetslöshet ger en bild av hur bilden av vad som är bra/normalt inom ett område kan förändras över tid. Så sent som 2006 sågs sysselsättning som den näst viktigaste frågan regionalt. Då med en arbetslöshet som var lägre än vad den var 2020. I den egna kommunen finns arbetsmarknad/sysselsättning inte

överhuvudtaget bland de tio viktigaste frågorna/problemen 202 från att ha varit den femte viktigaste så sent som 2014. Förändringen kan inte förklaras av skillnader i svarande eller svarsfrekvens mellan olika grupper. Kan det vara så i dag att många av de som inte själva är drabbade är mer eller mindre nöjda med en arbetslöshetsnivå kring åtta procent?

Figuren visar svaret på den öppna frågan (inga färdiga svarsalternativ) "Vilken eller vilka frågor eller problem tycker du är viktigast i dag i den kommun där du bor/i Västra Götaland? Ange högst tre frågor/problem". Källa: SOM-rapport 2021:27.

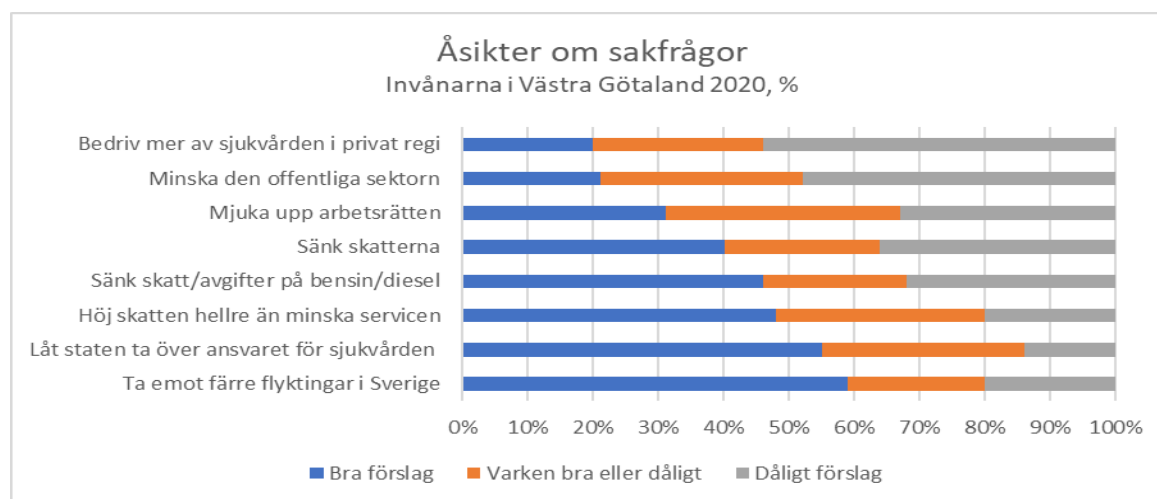
På kommunal nivå är skola/utbildning, vård och även här lag/ordning och integration/immigration som de viktigaste frågorna. Därefter kommer andra typiskt kommunala ansvarsområden som äldre frågor och sociala frågor. Även här hamnar miljön en bra bit ner på listan efter bostäder och infrastruktur. Lag och ordning fanns inte ens med bland de tio viktigaste frågorna kommunalt så sent som 2015. Det är uppenbart att något hänt med invånarnas bild av hur samhället fungerar.

Fortsatt stöd för den svenska samhällsmodellen och mer bränsle till debatten om ansvarsfördelning inom sjukvården

När det gäller synen på olika sakfrågor i den politiska debatten blir det uppenbart att stödet för den samhällsmodell vi lever med i dag ändå är relativt starkt i grunden. En majoritet ville även 2020 hellre höja skatten i kommuner och region än att minska servicen. Fler är dessutom för än emot oavsett vilket parti en sympatiserar med. Få vill ha mer privat sjukvård. Vi kan också notera att de år det mätts har motståndet mot privata företag i äldreomsorgen och vinstutdelningar i skattefinansierad verksamhet inom skola, vård och omsorg varit närmast totalt. I andra samhällsfrågor väger det mer jämnt. Fler än något tidigare år (sex av tio) instämmer dock i påståendet att vi bör ta emot färre flyktingar. En åsikt som vuxit mycket snabbt efter 2015. Två av tio instämmer inte i det påståendet.

Det något svagare miljöengagemanget lokalt och regionalt eller i praktiken avspeglas möjligen i att det "bara" är tre av tio som inte vill se sänkta skatter och avgifter på bensin och diesel. Svaren skiljer dock mycket mellan sympatisörer för olika partier och det är framför allt SD, M, KD sympatisörer som vill se sänkningar av bensinskatten och V och Mp som inte vill det. Diskussionen om behovet av att mjuka upp arbetsrätten slutar oavgjort och med en hög andel som varken är för eller mot. Här är det inte oväntat sympatisörer med V och S som är tydligt emot.

Den fråga med tydligast samlad majoritet för oss tillbaka till världen. 55 procent tycker det är ett bra förslag att staten ska ta över ansvaret för sjukvården. 14 procent tycker det är ett dåligt förslag. Förslaget får positiv majoritet bland sympatisörer för samtliga partier. Vad allt detta betyder i praktiken är mindre klart. Allt högre och stigande värderingar när det gäller vård och vårdkvalitet och hur VGR sköter denna uppgift samsas åsiktsmässigt med en negativ syn på regionala politiker och med en mer positiv syn på servicen totalt sett i Västra Götaland än vid någon tidigare mätning. Politik är ingen lätt konst.

Anm: Figuren visar andelen som svarat bra förslag, varken bra eller dåligt alternativt dåligt förslag på frågor om privat sjukvård, offentlig sektor, arbetsrätt, skatter, skatter/avgifter på bensin/diesel, ansvar för sjukvården och flyktingar. Källa: SOM-rapport 2021:27.

När ovanstående sakfrågor analyseras ytterligare från de svarandes kön och politiska uppfattningar blir fler mönster tydliga. Kvinnor i Västra Götaland är betydligt mer positiva till den offentliga sektorn och generellt mer emot skattesänkningar. Män är särskilt tydligt för att ta emot färre flyktingar. Utöver kommentarerna kring hur de som sympatiserar med olika partier ser olika frågor ovan kan vi konstatera att konstellationen M, KD, SD har sympatisörer som tycker lika i de frågor som presenterats ovan. På motsvarande sätt har Vänsterpartiets och Miljöpartiets sympatisörer ofta i stort identiska åsikter.

3. Aktiviteter

Tillbaka till framtiden - mer natur och mindre umgänge med vänner, färre besök på restauranger, konserter, idrott under 2020. Invånarna vill tillbaka till ett mer aktivt liv. SOM-institutets data bekräftar både vad vi visste och anade. År 2020 innebar mer tid för natur och friluftsliv och mindre för besök på restauranger, konserter, idrott, kultur för invånarna i Västra Götaland. Andelen som säger att de idkat natur och friluftsliv är det högsta uppmätta de senaste 20 åren, nio av tio en gång i månaden. Även Göteborgs botaniska trädgård slår nytt rekord i andelen besökare det senaste året – fyra av tio invånare. Samtidigt har restaurang och pubbesök på kvällstid backat till de nivåer de hade för tio år sedan. Att restriktionerna var relativt få under sommaren och

den inledande delen av hösten 2020 gör att minskningen i antal inte var större. Pandemin har å andra sidan inte påverkat andelen invånare som förbereder sig för kommande kriser. Det gäller fortsatt fem procent av befolkningen.

Fler ”rekord” slås. 2020 var det fler än vid någon tidigare mätning som säger att de inte har, men gärna vill, besöka olika anläggningar eller utflyktsmål. Tre av tio invånare vill besöka Konserthuset, Operan och Göteborgs stadsteater. För Läckö slott är det en av fyra och för Akvedukten i Håverud nästan en av fem. Att det finns ett uppdämt behov efter möten, liv, aktiviteter – mer nära sociala relationer – är tydligt. Att vi skulle gå in i någon annan ”normalitet” efter pandemin när det gäller ett aktivt liv eller vilka aktiviteter vi uppskattar mest verkar inte troligt.

Tame Impala/privat foto

4. Det goda livet i Västra Götaland – nio av tio fortsatt nöjda med livet

I en särskild rapport om välbefinnande under Coronapandemin har vi redan kunnat konstatera att livstillfredsställelsen totalt sett inte påverkats särskilt mycket under pandemins första år. Givetvis med undantag för de som drabbats mer direkt av sjukdomen på olika sätt. Det gäller i Västra Götaland, Sverige och de flesta länder i världen fram till inledningen av 2021 (VGR Analys 2021:50, World Happiness Report 2021). Det som framför allt förändrats är att negativa känslor som oro och ångslan ökat.

SOM-institutets data visar att nio av tio invånare i Västra Götaland är fortsatt ganska eller mycket nöjda med livet. Invånarnas sociala relationer, hälsa och inkomstnivå är fortfarande de frågor som samvarierar tydligast med välbefinnandet. Det avgörande för livstillfredsställelsen är dock inte att ha mest av allt. Det som tär på lyckan är framför allt att ha mycket dålig hälsa, mycket låg inkomst, leva ofrivilligt ensam, inte alls känna tillit till andra. Faktorer som ålder, utbildning, kön, var en bor och var en vuxit upp spelar betydligt mindre roll. Hur livet levs, med vilka villkor och hur vi behandlar varandra i vardagen är de avgörande frågorna. Det är hoppfullt.